List 35. Tečaj XLIX

NOVICE

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 4. septembra 1891.

Z Dolenjskega, 1. sept. 1891.

Dopis v „Slovencu“ od dne 25. avg. t. l. nas opominja, da delajmo na zjedinjenje vtočne z rimsko cerkvijo; da je to želja našega svetega očeta papeža ter da bi bilo to na veliko korist obema cerkvoma.

To je blažena misel katero z veseljem pozdravljamo. Ta misel je vredna, da bi se je vsi Slavjani in tudi mi Slovenci čvrsto oprijeli ter vsak po svoji moči pomagali, da se uresniči. Zakaj dobri nasledki zjedinjenja bi bili velikanski. To je pot, da se dopolni Zveličarjeva obljuba, da bo za vse verne en hlev, en pastir. Kaj pa moremo, porečete, mi Slovenci v ta namen storiti? Saj še sam sv. oče pri današnjih razmerah ne more skoraj več, kakor izreči svojo srčno željo po zjedinjenji. Res je to. Bog vedi kaj mi ne moremo storiti. Nekaj pa vender le. Zraven si pa mislimo, da delo tolike važnosti, tolicega pomena ne zvrši se v enem letu; zato je treba časa, truda, modrosti in krščanske potrpežljivosti. A kaj da naj zdaj storimo, zato nam je sv. oče sam dal najboljši napotek. Živo nam je priporočil častiti apostola Slovenov sv. Cirila in Metoda. Zakaj ona dva sta kakor dušna vez med rimsko-katoliškimi in pravoslavnimi kristjani. Oboji ju časte; oboji jima hranijo v srcu hvaležen spomin. Znala sta ona dva ustreči verskim potrebam slovenskih narodov ter pridobiti veljavo njih jeziku ob enem pa ohraniti edinstvo z rimsko stolico. Zatorej je čisto naravno, komur je pri srcu zopetno zjedinjenje, ta si jemlje ta dva služabnika Božja za zgled in prosi nju priprošnje pri Bogu.

Na hvalo se mora reči slovenskemu narodu, da ni preslišal modrega sveta svojega najvišjega pastirja. Češčenje blagovestnikov slovenskih se širi od leta do leta. Nju dva smo si izbrali tudi za vrhovna pokrovitelja svoji družbi, ki ima namen podpirati slovensko šolstvo na katoliški podlagi, družbe sv. Cirila in Metoda.

Ali žali Bog, da, kakor pri nobenem človeškem delu, tudi tukaj ni brez nasprotovanja. Nekateri se bojé slovenske liturgije, drugi celo, da bomo zapeljani v pravoslavje. Ali ti strahovi so, brez vsake skrbi rečeno, čisto neopravičeni. Slovenska liturgija ni protivna katoliški cerkvi. Ona ne ugaja morebiti nekim nemškim in madjarskim politikom, cerkvi pa ni nasprotna. Potrdili in posvetili so jo rimski papeži in poslužuje se je več milijonov pravih rimskih katolikov. Kar je pa poglavitno in kar tukaj posebno poudarjamo: Ona se ne bo pri nas nikdar vpeljavala proti volji naše duhovščine in brez privoljenja rimske stolice, ker je nemogoče. Ko bi pa kedaj pritrdila ta dva faktorja, kdo bi potem še nasprotoval?

Kateri pa v češčenji sv. Cirila in Metoda vidijo nevarnost, da zajdemo v pravoslavje, ti prezirajo, da sta ravno ta dva svetnika najlepši zgled katoliške stanovitnosti. Koliko zopernosti, koliko preganjanja je trpel sv. Metod od svojih katoliških tovarišev, nemških škofov, ali zvest je ostal katoliški cerkvi do svojega zadnjega vzdihljaja.

Oni prezirajo na dalje moč katoliškega prepričanja. Slabo spričevalo za nas bi bilo to, da bi pri ožji dotiki pravoslavno prepričanje premoglo naše katoliško. Taki „slabički“ mi katoliki nismo. Nasprotno se nadejamo, da mi prepričamo pravoslavne, da je prava resnica, na naši strani.

Še z nečim druzim mi Slovenci lahko pomagamo pripravljati pot zjedinjenju, namreč s tem, da si prizadevamo dobro spoznati pravoslavje, kako je nastalo, kako je urejeno in ktera je bistvena razlika med nami in njimi. To je najpred potrebno. Zakaj v naših duhovskih glasilih nahajamo mnogokrat neko mržnjo, neko posebno sovraštvo do pravoslavnih, zlasti do Rusov, mnogo hujše kot do protestantov ali celo do židov. Nerazumljivo bi to bilo, ko bi ne vedeli, da je vzroka iskati posebno pri Nemcih in Poljakih in njih časnikih. Ti črté pravoslavne ne toliko iz verskih, kakor iz političnih in narodnih ozirov, rekel bi, fanatično. Naši časniki pa za njimi pobirajo. Tako se širi tuje sovraštvo tudi med nami Slovenci. Ali to ni prava pot do zjedinjenja. S sovraštvom ne pridobimo pravoslavnih nikdar. To je mogoče le, kakor je tudi poglavitni nauk naše krščanske vere, z ljubeznijo, ktero tudi naš sv. oče

imenuje kraljico vseh druzih kreposti. Pokazati moramo pravoslavnim, da poznamo Kristov nauk in da se tudi po njem ravnamo.

Da se pa ljubezen do pravoslavnih kot prvi pogoj k pripravam za zjedinjenje laglje med nami obudi, treba je, kakor omenjeno, da jih prav spoznamo. Tako n. pr. pravijo „zgodovinarji, da poglavitna in skoraj edina razlika" med nami in njimi je, da ne priznavajo prvenstvu rimskega patrijarha - papeža, kot naslednika glavarja apostola sv. Petra, trdeč, da so vsi patrijarhi med seboj jednaki. Na dalje pripovedujejo zgodovinarji, da bi bila večina pravoslavnih prišla v razkol, rekel bi, nevedoma. Oni so namreč sprejeli Kristovo vero šele po razkolu po duhovnikih izpod oblasti carigrajskih patriarhov, pod kterimi so potem ostali in bili tako brez svoje krivice po „nevednosti" razkolniki. Ako je pa temu tako, potem res ni razumljivo, zakaj bi se ti bolje črtili ko židje, ki so Kristusa naravnost zavrgli ali ko protestantje, ki so „vedoma" odpadli od rimske stolice. Naši Slovenci so goreči za katoliško vero, živo se brigajo celo za kristjane v daljni Aziji in Afriki; zakaj bi z isto gorečnostjo ne obračali svoje pozornosti na bližnje, večinoma soplemenske pravoslavne kristjane? Zato bomo gotovo hvaležni vsakemu, ki nam bo na pomoč s pismom ali naukom, da bomo po naših slabih močeh skušali ustreči blagosrčni in pravi krščanski želji našega najvišjega cerkvenega poglavarja in tako ob enem zadostiti svoji verski dolžnosti do svojega najbližjega krščanskega brata. —

Luka Svetec

Govor državnega poslanca gosp. Povšeta v drž. zboru pri debati o proračunu poljedelskega ministerstva.

(Konec.)

Pričakujem, da se z modrim in dobrim zakonom proti živinski kugi doseže, da se bode lahko naša živina neprestano in brez ovir izvažala v Nemčijo. Visoka vlada naj smatra zboljšanje avstrijskega živinarstva za svojo nalogo. Pričakujem, da bode gospod poljedelski minister v ministerskem svetu dosegel, da se bode za to važno panogo narodnega imetja avstrijskega kmetijstva odločila primerna vsota, da se bodo mogla popolnoma zboljšati goveja plemena. Severne dežele bodo kakor doseda pred vsem s tovarniškimi odpadki pitali živino, planinskim deželam je pa skrbeti za vzrejo mlade živine. za kar so posebno potrebni pašniki.

Žal da so planinski pašniki pri nas jako zanemarjeni. Jaz jih precej poznam, kajti na mnogih sem že bil. Od poljedelskega ministerstva pričakujem, da bode posebno skrbelo za povzdigo planšarstva. Kmetijska družba ože moje domovine je uže to sklenila, in upam, da jo bode v tej lepi nameri podpiralo poljedelsko ministerstvo.

Ker že govorimo o živinarstvu, naj mi bode dovoljeno, prositi njega ekscelencijo, da bi se ozirala na opetovane prošnje in predloge kranjskega konjerejskega odseka, da se pomnoži število žrebav. Treba je napraviti žrebčarski postaji ne Grosupljem in v Žireh in pomnožiti število žrebcev v glavni postaji v Selu pri Ljubljani.

Zagotavljam njega ekscelencijo, da konjerejski odsek, kateremu sem načelnik, prosi le to, kar je utemeljeno v deželnih potrebah in razmerah. Ne izpolnjujem le svoje želje, temveč tudi željo cesarske kmetijske družbe in dežele kranjske, če izrekam gospodu poljedelskemu ministru najiskrenejšo zahvalo za vse dosedanje podpore za živinarstvo na Kranjskem. Če so le kje državne podpore koristile, zagotavljam vas, da so v tem slučaji. Poslednji dve desetletji se je govedarstvo in konjarstvo nenavadno povzdignilo.

Primanjkuje uže časa, ali rad bi izpregovoril še nekaj v našem vinogradstvu. Nečem pa predolgo mučiti zbornice, posebno ker je uže eden gospodov mojih tovarišev govoril o tej stvari. Naš kranjski deželni zastop je uže večkrat prosil visoko vlado, da bi dajala zastonj ali vsaj po nizki ceni ameriške trte iz Kostanjeviške trtnice vinogradnikom v Vipavi in na Dolenjskem, katerim je trtna uš pokončala vinograde. Žal, da sem čital, da so se pri občnem zboru kmetijske družbe v Ljubljani slišale britke pritožbe, in to le ne od navadnih vinogradnikov, temveč od strokovnih veljakov, da iz cesarske trtnici ameriških trt še za drag denar ni dobiti, dočim se iz te trtnice ameriške trte pošiljajo v druge dežele.

O tem se nečem izreči, dasi so se na shodu pritoževali v vinstvu zvedeni možje. Velika je beda v naši deželi. Uže 50 % naših vinogradov je okuženih. (Čujte! Čujte!) Kako je obupano obubožano prebivalstvo, dokazuje pač najbolje ogromno izseljevanje. Zadovoljen narod ne zapusti drage in ljube mu domovine, le najhujša beda žene ljudi v tuje dele sveta. Pričakujem, da gospod poljedelski minister, kot poklican pospeševatelj in varuh našega kmetijstva ne bode puščal, da bi prebivalci celih sel ostavljali svojo domovino. Tukaj je potrebna državna pomoč, in nadejem se, da bode visoko ministerstvo, oziraje se na obubožanje in obupanost prebivalstva, odločilo se, da osrči obupani narod z razdelitvijo ameriških trt in s posojili na podlogi nedavno izdanega zakona. (Klici: Pa hitro!) Razdelitev ameriških trt je v resnici potrebna, kajti na kako drugo kulturno obdelovanje pri naš uže zaradi nizkih vinskih cen ni misliti.

Trtna uš je silno opustošila našo deželo. Nadejem se pa, da bode vlada s podporami pomagala prebivalstvu, da prebije to nesrečo. Za to pa je treba skupnega dela in vztrajnosti prebivalstva, pomoči državne in deželnega zastopa. (Odobravanje). Obžalujem, da je prebivalstvo zaradi trtne uši vse potrto in obupano. Le vlada more pregnati to obupanost in zopet prebivalstvu dati poguma. Naša kmetijska družba se prizadeva, da bi razširila sadjarstvo, kar se ji je v nekaterih letih precej posrečilo.

Ne prizadevamo si le z ameriškimi trtami, temveč izkušamo izgubo pri vinstvu nadomestiti tudi s sadjarstvom. Po nekaterih krajih na Gorenjskem sadje dobro

uspeva, pa ga prebivalstvo ne zna dobro uporabljati. Kmetijska družba izkuša z napravo sadnega mošta kmetom pomagati. Ne le na Kranjskem, temveč tudi drugod ima sadjarstvo ne le gmoten, temveč tudi kulturen pomen. Le s sadnim moštom se bode omejilo žganjepitje, ki je tako škodljivo za telesno in duševno blaginjo prebivalstva. (Dobro! Dobra! na desni.) V krasnem Bledu, mnogim gospodom te visoke zbornice dobro znanem, deluje pridno podružnica kmetijske družbe, katera posebno Gorenjske strani interese smatra za svojo nalogo. Z lastnimi sredstvi je zgradila uzorno moštarno, katera stane 1500 gld.

Kaj je naravnejšega, da kranjska kmetijska družba sama podpira to podružnico in si prizadeva to napravo tako popolniti, da bode vzgledna, iz katere se bode širil nauk, kako se pripravlja dober sadni mošt. Pričakujem, da bode njega ekscelencija gospod poljedelski minister pospeševal to velevažno podjetje, ki je eno prvih take vrste. Kranjska kmetijska družba pa tudi želi, da bi se nastavil še eden popoten učitelj, ki bi posebno poučeval o sadjarstvu, po zimi pa morda v Ljubljani učil o tem predmetu. Nekaj stroškov prevzela bi kranjska dežela. Prosim gospoda ministra, da nas krepko podpira, da se tudi v tem oziru zadosti potrebam prebivalstva.

Naša kmetijska družba hoče prirediti drugo leto povodom svoje stoinpetindvajstletnice kmetijsko in gozdarsko razstavo. Dobro vem, kaj se bode poreklo: Kaj hočete s tolikimi razstavami? Ali moja domovina hoče pokazati svetu, kaj je s pridnostjo dosegla v kmetijstvu in gozdarstvu.

Marsikaj sem prosil, marsikaj izprožil, sedaj pa izrekam nado za izdatno podporo iz melijoracijskega zaklada. Upamo, da bode njega ekscelencija gospod poljedelski minister, v katerega ima dežela naša popolno zaupanje, oziral se na naše potrebe in da bode v ministerskem svetu tudi dosegel, da se bode kaj storilo za našo deželo. Saj ima država baš na Kranjskem v Idrijskem živosrebrnem rudniku velik zaklad. Pričakujem, da bode tudi moja domovina deležna obljub v prestolnem govoru. (Živahno odobravanje in rokoploskanje na desnici. Govorniku čestitajo.)

Politični pregled.

Domače dežele.

Takoj po končanih vojaških vajah se bodo vršile na Dunaji ministerske konferencije, h katerim prideta tudi ogrski ministerski predsednik grof Szapary in finančni minister Weckerle. Predsedoval bode sam presvetli cesar.

Te dni je izšla brošura, spisana od nekega neimenovanega vojaka, v kateri se priporoča izboljšanje in pomnoženje naše vojne moči. Ta pisatelj je tudi izračunil, koliko denarja bo treba za to. On meni nič več nego 16 milijonov goldinarjev. Ker je pa „Fremdenblatt“, glasilo ministerstva za vnanje reči, zvedel za to brošuro, še predno je izšla, in ker se tudi zdaj prav resno bavi ž njenimi nasveti ter pravi, da so se začeli baviti ž njimi tudi merodanji krogi, iz tega je lahko sklepati, da se bo teh 16 milijonov tudi v resnici zahtevalo. Človeku se zdi, kot bi bila ta brošura nalašč naročena. Saj bi res čudno bilo, ko bi ne imeli v Avstriji deficita, ki je dandanes na svetu sploh v navadi.

Hrvaška. Zadnje bivanje Dalmatincev v Zagrebu in razni govori pri različnih slavnostih v glavnem mestu Hrvaške, kateri so se sukali okolo vprašanja o zedinjenji Dalmacije s Hrvaško, dali so spet nekaj gradiva časopisju takraj in onkraj Litave. Dočim se zdi madjarskemu časopisju umestno zahtevanje zedinjenja ter utemeljeno po hrvaškem državnem pravu, huduje se nemško časopisje tostran Litave nad demonstracijami, ki so se vršile v ta namen, ter pozivlje avstrijsko vlado, naj se postavi po robu takemu počenjanju, katero je naperjeno proti obstoječemu redu. Nemcem je vsako državno pravo, katero jim ne ugaja, nesmisel ter merodajno le obstoječe stanje reči. Posebno pa so Nemci nejevoljni, ker se je hrvaška vlada udeležila ostentativno slavnosti ter javno pokazala, da je tudi ona za združenje. Ker pa dela sedanja vlada v Zagrebu vse tako, kakor jej narekujejo iz Budapešte, ter je vsemu svetu znano, da so madjarske želje vedno in povsod nasprotne hrvaškim, zato je popolnoma opravičen sum, da bi se ujemali Madjari tudi glede zedinjenja Dalmacije s Hrvaško s Hrvati. Zato je pa popolnoma verjetno, da so se postavili Madjari na stališče: do, ut des. Madjari imajo velikanski vpliv v vseh avstrijsko-ogrskih političnih vprašanjih; to je znano nam, to vedo dobro pa tudi oni sami. Ž njih pomočjo in na podlogi obstoječega državnega prava dosegli bi Hrvatje brezdvomno zaželeno združenje. Vpraša se le, kako plačilo bi zahtevali Madjari od Hrvatov za tako uslugo? Ker je Reško vprašanje postalo zadnji čas tudi pereče, ne motili bi se mnogo, ako bi trdili, da so pripravni Madjari le tedaj podpirati Hrvate, ako jim prepuste Hrvatje — Reko. Ker je pa Reka prevažno mesto in je Hrvatje nikakor iz lepa ne morejo in ne smejo prepustiti Madjarom, preteklo bode še mnogo časa, predno bode združenje Dalmacije s Hrvaško dognana stvar.

Vnanje države.

Rumunska. — Rumunska kraljica je nevarno zbolela v Benetkah. — Po mnogih rumunskih vaseh v Macedoniji so se začeli početkom tega meseca prepiri med Rumunci in Grki. Grki hočejo namreč odstraniti rumunski jezik iz cerkev v Macedoniji tudi po onih vaseh, po katerih stanujejo Rumunci.

Ruska. — Iz Kodanja se poroča, da ruska carica ne pojde v Pariz.

Nemška. — V nemškem državnem zboru se bodo posvetovali pri prihodnjem zborovanji o zakonskem načrtu glede brzdanja preobilega uživanja žganih pijač. Načrt je uže odobril zavezni svet.

*

Chille. — Vojska, ki je trajala 8 mesecev, je vender le končana. Ustaši ali pa takozvani kongresniki, vzeli so po hudi bitki Valparaiso, potem pa še San Jago. Predsednik Balmaceda je ubežal brez denarja in brez vojaštva. Ljudstvo se zbira pod ustaško zastavo.

Narodno gospodarstvo.

Trgovska in obrtniška zbornica.

X. Zbornični tajnik naznanja, da je zbornica po predlogu gospoda zborničnega svetnika Ivana Baumgartnerja predložila visoki poslanski zbornici in visokemu c. kr. trgovinskemu ministerstvu peticijo, ki ima namen povzdigniti pomorski promet. Ker je poročevalec gospod Baumgartner zadržan, poroča zbornični tajnik o peticiji, ki slove:

Najudaneje podpisana trgovska in obrtniška zbornica za Kranjsko kot zastopnica trgovine, industrije in obrta prve dežele v ozadji Trsta sledila je z živim zanimanjem v javnih listih objavljenim poročilom o korakih, katere so različna društva in korporacije storile v povzdigo pomorskega prometa povodom odprave proste luke Tržaške, kakor tudi ukrepom in naredbam, katere je visoka vlada pri tej priložnosti že izdala.

Ako se zbornica o tem za Trst in za promet v Trst in iz Trsta jako važnem vprašanji obrača do visokega c. kr. trgovinskega ministerstva, zgodi se to, ker je tudi Kranjski glede industrije in trgovine zelo do tega, da procvita uvozna in izvozna trgovina, posebno ker je na Kranjskem prekomorska kupčija mogoča le preko Trsta in Reke, bolj severnim deželam pa je prikladnejša izvozna in uvozna pot po suhem, in sicer čez Nemčijo, in to tembolj, ker so n. pr. uvozni stroški, ako se kombinuje jako cenena pomorska vožnja v Hamburg z ne manj ugodnim prometom po Labi in železnici iz Hamburga na Dunaj, v mnogih slučajih veliko manjši, nego pa na veliko krajši progi čez Trst na Dunaj.

Kar so tem povodom storili c. kr. avstrijski trgovski muzej, avstrijsko-ogrsko izvozno društvo, nižeavstrijsko obrtniško društvo, Tržaška trgovska in obrtniška zbornica, oziroma Tržaška borzna deputacija, temu zbornica ne pritrjuje samo, temveč tudi hvaležno priznava, da se je visoka vlada na to ozirala.

Ako zbornica naredbe, katere je visoka vlada o tej reči izdala, preudarja, kakor:

1.) v visoki poslanski zbornici prodloženo vladno predlogo, ki ima namen, diferencijalne carinske postavke za nekaj predmetov pomnožiti;

2.) izdatno zvišano podporo, katero naj bi dobival avstrijski Lloyd;

3.) dobrohotno zanimanje za ustanovitev tarifne kombinacije, ki naj bi bila v ravnotežji z nemško-levantskimi tarifnimi konstelacijami;

4.) dobrotnost, katero visoka vlada naklanja pomnožitvi železnic iz Trsta v notranje dežele, kateri ukrepi in naredbe so za nastopno novo dobo Trsta pred vsem potrebni;

5.) dosedanje ukrepe glede uravnave valute; — mora reči, da ti faktorji po njenem prepričanji v resnici kažejo izvozu in uvozu Trstu boljšo prihodnjost.

Podpisana zbornica smatra sicer vsa ta fakta za poroštvo, da se žalostne razmere Tržaške zboljžajo; vender si pa usoja visoko c. kr. trgovinsko ministerstvo opozoriti na neko oviro, katere odprava bi nič manj nego vsi prej omenjeni ukrepi tudi izdatno pospešila izvoz in uvoz. To bi se zgodilo s postavnim določilom, po katerem bi bili, kakor so po zakonu z dne 19. junija 1890. l. drž. zak. št. 130. za dobo petnajstih let oproščeni pridobitnine in dohodnine oni jadrniki, ki so narejeni le iz domačega železa ali jekla, ravno tako oproščeni tega davka že obstoječi leseni jadrniki in tisti, kateri se bodo do gotove dobe še zgradili.

Dalje naj bi se postavnim potom odredilo, da se v korist lastnika ladije premuje vsaka tona iz Amerike, zahodne Indije, zahodne in severne Afrike došlega blaga s 50 kr. v zlatu, vsaka tona iz francoskih, nemških in angleških luk došlega blaga pa s 25 kr. v zlatu, in to naj bi veljalo za vse blago razen premoga in oglja.

Kak vpliv bi imelo to, da bi bili jadrniki davka oproščeni in da bi se premovali, na pomorski promet Trsta, hoče zbornica v sledečem razjasniti:

S tem, da se s povišano podporo Lloydu namerava pomnožiti vožnja, s čimer naj se promet s parniki z avstrijskim Primorjem, z Indijo in Ameriko povzdigne, zgodilo se ni prav nič za pomnožitev prevažanja blaga iz Amerike in v Ameriko in v zahodno Indijo, in sicer blaga, ki tovorni voznini parnikovi, ki je vedno veča od jadrnikov.

Da bi se izvoz in uvoz izdatno povzdignila, treba je po mislih zbornice n a r o d n o b r o d a r s t v o z j a d r n i k i, pri katerem jedinem se da pri prevažanji kaj prihraniti, krepko podpirati in pospeševati. Uvoz barvanega lesa, kolofonija, bombažnega olja in terpentina, kakor tudi izvoz žita, železa, lesa in moke preko Trsta se bosta le tedaj povzdignila, ako se brodarstvo z jadrniki zadosti pomnoži. To je pa le mogoče, ako se jadrniki oproste davka in se jim z uvozno premijo nakloni podpora, da je pomorski promet Trsta manjši, krivo je zelo tudi to. Da se je v zadnjih 10 letih veliko jadrnikov potopilo. Da so jih zaradi slabih dohodkov veliko prodali in da niso skoro nič novih zgradili ali jih iz inozemstva naročili.

Sadno vino.

II.

Najvažnejši sestavni deli v sadnem moštu so: slador, kislina in zagatnost; od teh treh snovi je dobrota vina odvisna. Slador spreminja se v alkohol, ki daje vinu moč; kolikor več sladorja je imelo sadje v sebi,

toliko močnejše sadno vino bomo dobili. Dober sadni mošt ima po 8 do 12 odstotkov sladorja.

Kisline pa ima sadno vino navadno le malo k večjemu 4 tisočinke v sebi, navadno le 1 do 2 tisočinki. Ker pa je prav kislina, ki dela vino prijetno, zato prav storimo, da pridevamo tudi takih jabolk, katera so kiselata po svoji naravi, ter po njih pridobi sadni mošt ono potrebno kislino, katera dela vino še prijetnejše in okusnejše. Zato pa svetujemo osobito onim gospodarjem, ki imajo tudi vinograde, ali vsaj kako brajdo pri domu, da zmastijo grozdje in pomešajo med stolčeno sadje, da pri vrenju dobi sadni mošt nekaj vinske kisline iz dodejanega zmaščenega grozdja. Tudi vinske tropine sploh so zato kaj dobre, da se na nje zmaščeni sadni mošt nalije in do 48 ur pusti, paziti je treba le, da so tropine še presne, ne zgrete, ker osobito v gorki jeseni se kaj naglo v tropinah razvija cik ali ocet.

Zagatnost ali tanin pa pripomore, da se mošt hitreje čisti, da postaja vino stanovitno.

Splošno imajo hruške več sladorja in zagatnosti, jabolka pa več kisline, zato je pomešavanje obeh prav umno in koristno. Kakor so pa razne grozdne sorte različne po kakovosti, po množini sladorja in kisline, tako je tudi s sadjem. V isti legi in zemlji zasajene trte rode raznovrstno grozdje; zelenika da mošt, ki ima komaj 14 odstotkov sladorja, mošt iz poleg nje rastoče trte „burgundec“ pa ima 20 odstotkov sladorja. Prav tako je s sadjem, zato treba, da preudarimo in pomešavamo taka sadna plemena, da dobimo res harmonično vino, to je, da se glavne snovi v pravi množini nahajajo v moštu. Sploh je svetovati, da se sadnemu moštu, osobito onemu, ki je zelo sladek in le malo kiselat, primeša takega sadja, katero ima mnogo zagatnosti. Najbolj primerna je mešanica 75 % sladkega sadja in 25 % zagatnega sadja.

Zelo velike važnosti za kakovost in stanovitnost sadnega vina je, da se sadje o pravem času in pravilno otrese. Iz nezrelega sadja dobi se mošt, ki ima le malo sladorja, pač pa primeroma preveč kisline. Da se sadje ne obije, vsaj ne prehudo, dobro storimo, da pod drevo položimo kaj slame in da sproti poberimo natreseno sadje, da se ne bije sad ob sad. Prav graje vredno pa je otepavanje sadja, ker pri tem zelo trpijo veje in celo drevo. Ako je sadje zelo trdo, kakeršno je posebno jesensko ali zimsko, katero se komaj do božiča omladi, svetovati je, da se spravi na kupe, da se mladi, pri tem pa še dozoreva in slador izdeluje. V stanicah vrši se preosnova tvarin, vsled katere se zmanjšuje množina vode ter tudi kisline. Saj je obče znano, kako neokusno je nekatero jabolko, ko se vzame z drevesa, ko pa je nekaj časa se mladilo, postane zelo okusno in prijetno. V kupih pa se vrši dozorevanje toliko hitreje, kolikor topleje je v kupu, kar zapazimo lahko, da se sadje v kupu zgreje in poti.

Dobro zrelo, že mehko sadje pa naj se takoj podela. Predno pa se podela, mora se lepo odbrati, nagnilo naj se loči in porabi ali za ocet, ali za domačo porabo. Ako je sadje prašno, blatno, svetujemo, da se tudi v čisti vodi opere, ker vedno nam mora biti vodilo pri napravi mošta največja snažnost v blagu in v posodah.

Sadje se potem zmasti ali v posebnih mlinih, ali pa se stolče, odtod ime „tolkovec“.

Ne bomo zametavali stare navade tolčenja, priporočamo pa tako zvane mline, ki sadje stržejo, drobe ter maste kaj dobro in hitro delajo. Take mline lahko izdela tudi domač rokodelec; le paziti je, da se železni deli s pločevino (plehom) dobro zadelajo, ker železo rjavi v mokroti in od rje je potem tudi mošt neprijetne, grde rjave barve. S takim mlinom podelata ali zmastita dva moža v eni uri čez 1000 litrov sadja. Zmaščeno sadje naj v vrelnih badnjih ali kadeh potem ostane nekaj časa. Kolikor hladneje je, toliko dalje sme ostati, kolikor gorkeje, toliko manj časa. Ob hladnih dneh sme ostati tri dni, sicer le eden do dva dni. Zmaščeno sadje se pusti 1 do 3 dni v kadi zato, da se ogreje ter da iz lupinic nategne aromatičnih snovi, ki se le v kožicah ali lupinicah nahajajo in ki dajo potem moštu lep duh. Osobito pa ob gorkejših dneh pripeti se lahko, da se uže prvi dan vname vrenje. Zato je svetovati, da ima kad dvojen pokrov, in sicer bodi dobro pod pod zgornjim pokrovom, ki ima navadna vratca ali veho, utrjen drug pokrov, ki je ljukničast, to pa zato, da tišči pri vrenji vzdigajočo se zdrozgo navzdol, da je vedno v tekočini vtopljena, skozi luknjice pa da odhaja pri vrenji mošta razvijajoča se ogljenčeva kislina. V veho zgornjega pokrova vstavi se vrelna cev, da more skozi njo odhajati ogljenčevo kislina. Ta vrelna cev je ali iz kositarja, ali pa lončena. Napravljena je tako, da je čez glavno cev zvrnena druga, cilindru podobna posoda, ki sega v glavno posodo, katera je napolnjena z vodo. Tako je pot zaprta zraku do vrelega mošta ter zabranjeno, da mošt ne cikne ali da se ne skisa; ogljen čeva kislina, ker je krepkejša od navadnega zraka, pa prodira skozi vodo in po cevi od tod naprej v zrak.

(Konec prih.)

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

233.

Dobre in slabe strani kokove. Sestavina kokovega perja.

(Konec.)

Posebno se prilega koka na potovanju na gorskih obronkih, ker olajšuje dihanje. Mej mestoma Paz in Takna nosi pešec pošto po štirikrat na mesec. Pot vodi preko visokih gora in prelazi na jednem mestu goro od 13000 čevljev višine, a poštar ga v petih dneh prevali s težo 15 *kg*. In na tem potu ne jé nič drugega kakor pečeno

koruzo, ali zato žveka koko. Campbell pripoveda, da mu je isti pot, kateri iznaša 249 angleških milj, prevalil jeden glasnik v štirih dneh, pa se je samo jeden dan oddahnil, in potem koj domov se povrnil. Kedar je Tschudi se mudil v visokem gorju, opazil je sam na sebi delovanje kokino. „Kedar sem se mudil v višini od 14 000 črevljev nad morjem, vselej sem preje, preden sem šel na lov, popil močen čaj od kokinega perja. To mi je pomoglo, da sem se mogel cel dan spenjati po strminah in opazovati hitronogo divjačino, in pri tem sem prav tako lahko dihal, kakor da sem zdolaj po ravnini hodil. Pijača ta me je tudi zasitila, in dolgo nisem čutil nobenega gladu.“

V kavi in v čaju so tri tvari, katere na telo naše delujejo. Tudi v kokinem perju so tri tvari, in za čudo močno podobne onim v kavi in v čaju. V kokinem perju se nahaja strup, ki ga zovejo „kokain“. Ako se iz perja izloči kokain, dobiti hočemo bele kristale, kateri pogrené in jezik tako omamijo, da nekaj časa ne čuti ničesar. V tem je danes, kakor se vidi, kokainu največja vrednost v zdravilstvu, in upotrebljajo ga, da pojedine dele našega telesa napravijo neobčutljive. V malej množini deluje kokain na celokupno živčevje, ali kako, tega še danes ne znamo prav. Druga sestavina kokinega perja je čreslena kislina.

Tretji sestavni del perja je duhteča kokina smola. Kokino perje, ki je v Evropo dovažajo, prevlečeno je z nekim smolastim voskom. Na zraku izhlapi ta smola ter izgubi svoj duh, pa zato staro perje nima nikake vrednosti in cene. Kjer se perje mora na trg odpravljati, tam je dobro zvežejo in v kožo zamotajo, da tem manje duha izgubi. Sestavine kokinega perja v zvezi z živim apnom imajo znamenit učinek na človeški ustroj, in če nam tudi še ni znanost delovanja teh sestavin v vsej podrobnosti preiskala in ustanovila, vender moremo reči, da zmerno žvekanje koke ni nevarno. Ako se Evropec naslaja s kavo in čajem, Azijec z opijem in betelom, bilo bi krivično, ako bi Indijancu za zelo jemali, da koko žveka.

(Dalje prihodnjič.)

Razne reči.

— **Presvetli cesar je podaril** 2000 gld. po povodnji poškodovanim v Radovljiškem okraji.

— **Cesar v Celji.** Prijazno mestece Celje se je preobleklo v nedeljo dne 30. avgusta t. l. v izvenredno praznično obleko. Ulice in hiše so bile okusno okrašene, tudi lepi slavoloki so bili postavljeni. Mestece Celje je dostojno vzprejelo presvetlega cesarja, ki si je prišel ogledat vojaške vaje, vršeče se po Celjski okolici. Zjutraj ob 7. uri se je pripeljal presvetli cesar. Na kolodvoru sta ga pričakovala nadvojvodi Albreht in Viljem, načelniki duhovenskih, civilnih in vojaških oblastev. Ogromno število množice je pozdravilo presvetlega cesarja pri dohodu z navdušenimi „živio“ in „hoch“ klici, mestna godba pa je zaigrala cesarsko pesem. Mestni župan je ogovoril vladarja, nakar mu je Nj. Veličanstvo odgovorilo, da si hoče ogledati o priliki vojaških vaj napredek Celjskega mesta. Med tem ko je presvetli cesar počastil z ogovori nekatere osebe, med njimi tudi opata Ogradija, razgovarjala sta se nadvojvodi z doktorjem Srncem, katerega jima je predstavil namestnik Kübeck. S kolodvora se je odpeljal vladar na svoj Najviši stan v poslopje okrajnega glavarstva. Po sv. maši v nemški cerkvi, pri kateri je bil presvetli cesar, vzprejemal je deputacije, in sicer: mestno duhovščino, dostojanstvenike iz Celja, načelnike oblastev, mestni zastop, okrajni zastop Celjski z načelnikom dr. Srncem. Popoludne ob dveh je šel presvetli cesar peš v mestni park, kjer je pela in se igrala šolska mladina. Povsod ga je spremljala nebrojna množica ljudstva ter mu klicala neprenehoma navdušeno: „živio“ in „hoch.“ Po programu bi se ne smeli Slovenci nikjer udeležiti oficijalnega vzprejema, tako je hotela nestrpnost nemška, ki bi Nj. Veličanstvu sploh rada Slovence počrnila. Vender se je pa posrečilo energičnemu postopanju ondotnih rodoljubov, da so smeli vsled posredovanja c. kr. namestnika bar. Kübecka napraviti cesarju ovacijo. Predno se je namreč vrnil presvetli cesar preko kapucinskega mosta iz parka v mesto, zapeli so mu tam pevci Celjske čitalnice in slov. pevskega društva v močnem zboru krasno pesem: „Moja Avstrija.“ Po petji je stopil cesar k g. Mihi Vošnjaku, državnemu poslancu, ter ga odlikoval z raznimi vprašanji; ogovoril je tudi župana Celjske okolice Glinšeka ter tudi pevovodjo nadučitelja Jurkoviča iz Šmarija ter pohvalil pevce. Po dvornem obedu pri „Elefantu“ razsvetlilo se je celo Celjsko mesto in njegova okolica. Razsvetljava je bila krasna, posebno po slavolokih in nekaterih poslopjih. Presvetli cesar se je peljal po vseh večih ulicah, spremstvo pa za njim. Povsod, koder se je vozil, bilo je zbranega vse polno občinstva, posebno so bili Slovenci iz okolice mnogoštevilno zastopani, kar so baje Nemce jezilo ter jim posebno živioklici presedali. Tudi bakljada, ki se je naposled ustavila na cesarja Jožefa trgu pred stanom Nj. Veličanstva, posrečila se je izvrstno. Ko so bili zapeli pevci dve nemški pesmi, umaknil se je presvetli cesar k počitku. Dne 31. avgusta se je udeležil cesar vojaških vaj do konca. Ob 7. uri je bil dvorni obed, h kateremu so bili povabljeni cesarski namestnik, okrajni glavar, vojni minister, podmaršal Fuchs, generalni major Heyrowsky, več polkovnikov, podpolkovnikov in majorjev. Dne 1. t. m. zvečer ob 7. uri se je pa odpeljal presvetli cesar k velikim vojaškim vajam pri Waidhofen-u na Nižem Avstrijskem.

— **Cesarjevo potovanje na Češko.** Za vzprejem presvetlega cesarja se delajo v Pragi velikanske priprave. Razen Prage bode obiskal cesar tudi mesto Liberce, kjer je mnogo velikanskih industrijskih podjetij. Ker je to mesto po veliki večini prebivalstva nemško, menijo nekateri češki listi, da misli cesar s tem poka-

zati, da stoji vlada še vedno trdno na stališči češko-nemške sprave. Najsi bode uže kakor hoče, nas veseli le to, da se ni posrečila nemško-liberalnemu časopisju, ki je na ostuden način ovajalo dan na dan češki narod ter ga črnilo, odrekajoč mu notranjski patrijotizem, zaprečiti cesarjev dohod na češko razstavo.

— **S cesarskim odlokom** z dne 16. maja bodo s 1. oktobrom t. l. sestavljene štiri nove bosensko-hercegovske kompanije.

— **Imenovanje.** Gospod Ivan Markelj, profesor na c. kr. učiteljski pripravnici v Kopru, je imenovan za ravnatelja na istem zavodu. — Gospod profesor Ivan Franke, ki je bil dozdaj prideljen tukajšnji viši realki, dobil je na njej izpraznjeno mesto. Gospod Matevž Gembrečič, provizoričnl ravnatelj obrtno-nadaljevalne šole v Gorici, je imenovan za gimnazijskega učitelja na Novomeški viši gimnaziji, gospod Karol Pirc, do zdaj suplent na tukajšnji viši realki, pa tudi za pravega učitelja.

— **Duhovske premembe v Ljubljanski škofiji.** Premeščeni so č. č. gg.: Janez Dobnikar, kapelan v Dobrepoljah, gre za farnega upravitelja na Janče; Julij Čuk, kapelan na Igu, za administratorja spirit. in prvega kapelana v Dobrepolje; Konrad Texter, kapelan in beneficijat v Šmartinu pri Litiji, za kapelana na Ig; Jožef Novak, kapelan na Krki, v Dob; Janez Možina, kapelan v Slavini, je imenovan za ekspozita v Harijah; Janez Lesar, kapelan v Trnovem, gre v Slavino; Simon Šmitek, kapelan v Laščah, na Vrhniko; J. Mauring, kapelan v Mokronogu, v Vodice; Franc Avsec, kapelan v Metliki, v Škocijan pri Dobravi; Gaspar Majar; kapelan na Dolih, v Predvor; Ferdinand Čekal, kapelan na Jesenicah, v Bohinjsko Bistrico. — Na novo so nameščeni čč. gg.: Janez Globelnik gre k sv. Trojici pri Tržišču, Anton Hribar v Podzemelj, Franc Indof na Dole, Janez Kalan v Dol, Janez Lovšin v Mokronog, Jakob Matjan na Jesenice, Franc Pavlič kot kaplan in beneficijat v Šmartin pri Litiji, Franc Pešec v Lašče, Henrik Povše na Krko, Alojzij Rudolf v Trnovo pri Il. Bistrici, Viktor Steska v Kočevje, Janez Zabukovec v Metliko.

— **Deželna učiteljska konferencija** se je začela v torek dne 1. septembra s slovesno sv. mašo, katero je daroval preč. gosp. profesor in član deželnega šolskega sveta Tomo Zupan v župni cerkvi pri sv. Jakobu. Zborovanje se je začelo v redutni dvorani točno ob 10. uri dopoludne. Prisotnih je bilo 44 delegatov in nadzorniki. Zbor so počastili s svojo navzočnostjo gospod deželni predsednik baron Winkler, gospod deželni glavar Oton Detela in člani deželnega šolskega sveta. Predsedoval je gospod deželni šolski nadzornik I. Šuman ter skupščino pozdravil. Gospod deželni predsednik je pozdravil navzočnike ter s posebnim zadovoljstvom naglašal, da se odlikuje učiteljstvo kranjsko v vsakem oziru, ter je obljubil, da bode vlada kar najbolj mogoče podpirala sklepe dež. konferencije. Tudi gospod deželni glavar je zagotavljal, da bode deželni odbor podpiral konferenčne sklepe. Na g. dr. Romiha predlog, ki je bil z burnimi „živio“ klici vzprejet, sklene skupščina, brzojavnim potom izreči presvetlemu cesarju udanost. Nato je predaval gosp. dr. Zupanc o „šolski higijeni“. Delegat dr. Romih je predlagal, da se dr. Zupančev izvrstni govor natisne ter razdeli mej vsa šolska vodstva. Ta predlog se izroči odboru. Potem se je vršila volitev v odbor, ter so bili izvoljeni: Dr. Romih, prof. Levec, Žumer, Gabršek, Papler, Šetina, Bezlaj, Ribnikar in Letnar. Sklepe dež. konferencije priobčimo v prihodnji številki.

— **Nadvojvoda Albrecht** je kupil od gospe baronice Gageru rojene Auersperg, posestvo Mokrice pri Čateži na Dolenjskem za en milijon gold.

— **Za primasa Ostrogonskega** je baje imenovan preč. gosp. škof Hidassy.

— **Za Zaderskega nadškofa** je imenovan preč. g. naddijakon Rajčević.

— **V Gorico, oziroma na sv. Goro,** pojde poseben vlak po jako znižani ceni in ugodnih pogojih iz Maribora in Trsta dne 7. septembra t. l. Vožnja iz Ljubljane v Gorico in nazaj stane samo 4 gld. 50 kr. v III. razredu in 6 gld. 80 kr. v II. razredu. Z Nabrežine v Trst in nazaj je cena v III. razredu na 45 kr., v II. razredu na 70 kr. znižana. Vozni listki so veljavni 14 dni. Vse drugo o tem se pozve v Pavlinovi potovalni pisarni v Ljubljani.

— **Strela.** Minoli ponedeljek je treščilo v Cestnarjevo hišo na Viči pri Ljubljani, vsled česar se je vnelo ter je pogorela hiša in pa gospodarsko poslopje. — Treščilo je tudi v hlev Štrempfljev v Mali Vasi pri Savi, ki je tudi pogorel. Živino so rešili.

— **Ogenj.** V noči od torka do srede naznanil je strel z Ljubljanskega grada ogenj. Gorela je šupa tesarja Pusta v Streliških ulicah. Ogenj so kmalu pogasili. Škode je le malo.

— **Svinje** so umorile v Brezovci na Štajarskem osemnajstmesečno dete.

— **Živinska bolezen** v gobci in na parkljih je na Primorskem popolnoma nehala.

— **Cigan Gregor Breščak,** ki je pred nekaj tedni streljal v Trzinski okolici na žandarja, bil je v četrtek minolega tedna obsojen na 3 ½ leta ječe, potem bo pa moral iti v prisilno delarnico.

— **„Naš dom.“** Gospod I. Križan je začel izdajati v Celji „Naš dom“ v malih snopičih po 20 kr., v katerih se nahajajo kratkočasne povesti in pesni za prosto ljudstvo.

— **Dne 31. avgusta t. l.** se je začel na Dunaji mednarodni semenski shod. Generalni tajnik Leinkauf je poročal o letini v Avstriji. Poročevalec meni, da se sme pridelek na Ogrskem računati za pšenico na 100%, rž 71, ječmen 116, oves 111, v Avstriji pa za pšenico na 93, rž 83, ječmen 109, oves 108 % polne letine. V obeh državnih polovicah se sme računati pridelek pšenice na 51, rži 34, ječmena 31, ovsa 44 milijonov centov. Izvoziti se bode moglo pšenice 3½ do 4, ječmena 3 do 3½,

ovsa $^1/_2$ do $^3/_4$ miljonov met. centov, rži se bode moglo le tedaj kaj izvoziti, ako se bodo za domačo potrebo mogla porabiti druga žita ali surogati.

— **Neredi na Reki.** Uže, ko so šli Dalmatinci čez Reko v Zagreb, čakala je podkupljena fakinaža na molu ter jih pozdravila z zvižganjem in raznimi žaljivimi klici, ki so posebno priljubljeni italijanski olikanosti. Šo huje je bilo pa pri povratku iz Zagreba dne 28. avgusta Na Reškem kolodvoru so Reški Hrvatje podarili svojim dalmatinskim bratom venec. Ko so pa stopili na ulico ter se napotili proti morju po mestu, obsula jih je spet podkupljena sorova množina ter zvižgala in rjovela kot divja zverjad, drugi so vpili eljen in eviva ter šli vedno za Dalmatinci. Najhujši je pa nastal vrišč in ropot pred hrvaško čitalnico, kjer so bili nekateri člani na balkonu ter pozdravljali mimo gredoče Dalmatince. Pred odhodom Dalmatincev ni bilo nikakega pretepa, kajti zbrana je bila vsa policija, ali kasneje so se vender le spoprijeli Rečani in oni iz Sušaka. Tudi so jih več zaprli, med njimi dr. Kostića, odvetniškega koncipijenta, in pa zdravnika Lutenbergerja. Ali vse te surovosti ne bodo nič pomagale Reški irredenti, ki jo tako materinsko podpirajo Madjari. Reka je in bode vender le hrvaško mesto.

Budimpeštanske tržne cene z dne 2. septembra 1891.

Pšenica gld. 10.08 do 11.10, rž gld. 10 55 oves (novi) 6 22 do 6.24. Pšenica je za 3 gld. 55 kr. in rž. za 4 gld. 30. kr. dražja kakor v tem času 1890. l.

Kurzi na Dunajski borzi dne 3. septembra

Papirna renta	gld.	90·35.
Srebrna „	„	90·25
Zlata „	„	109.95
Marcijeva renta	„	102·20.
Napoleondori (20 frankov)	„	9·33.
C. kr. cekini	„	5·58.
Nemške marke	„	57·65.

Gospodarstvo.
Poljodjeljstvo, vinogradarstvo, pivničarstvo in voćarstvo.
Cvieće i sočivo.
Stočarstvo.
Pčelarstvo.
Svilarstvo.
Ribarstvo.

(9—3) Gospodarsko-šumarska
IZLOŽBA
U ZAGREBU
od 15. kolovoza 1891. do 15. listopada

Šumarstvo.
Gospodarski obrt.
Gospodarska tehnika i graditeljstvo.
Učevna sredstva i literatura gospodarstva i šumarstva.
Kućni obrt.
Slike i umjetnine.

Izložbena lutrija sa 1001 sgoditkom. — Glavni sgoditak u vriednosti od 10.000 franaka. — Srećka 50 nč.

Velika Praška razstavna loterija.

Predzadnji mesec

Glavna dobitka

100.000 gold. in 50.000 gold.

Srečke po 1 gld.

dobijo se pri J. C. MAYER-ju v Ljubljani.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.